

Yıl: 3, Sayı: 9, Aralık 2016, s. 456-479

Murat TEKBAŞ¹

Metin YILDIRIM²

G-8 ÜLKELERİNDE YENİ KORUMACILIK POLİTİKALARI

Özet

2008 yılı sonunda başlayan ve tüm dünyayı etkileyen küresel kriz sonrası ülkeler, 1929 yılında olduğu gibi kendilerini korumak için çeşitli politikalar yürürlüğe koymuşlardır. GATT sonrasında ülkeler ticareti kısıtlayıcı, korumacı davranışlara istediklerinde başvuramamışlardır. Anlaşma ülkelere belirli şartlarda korumacı politikaları kullanabilecekleri yönünde imkan sağlamıştır. Ülkeler de bu durumu göz önüne alarak daha çok görünmez engeller olarak tabir edilen ticareti açıktan, direk etkileyen önlemler değil de, tespit edilmesi güç ancak koruma anlamında etkili önlemler almışlardır.

2008 yılında yaklaşık 200 olan önlemler, 2010 yılında yaklaşık 1000, 2012 yılı sonunda 2200, 2015 yılı sonunda korumacı önlem sayısı yaklaşık 4800 olmuştur. 2016 yılına gelindiğinde geçen 8 yıla rağmen uygulanan önlemlerin 5100'ün üzerinde olduğu değerlendirilmiştir. 2008 yılından günümüze kadar uygulanan 5100'ün üzerinde önlemi uygulayan ilk beş ülke (Hindistan 510, Rusya 490, ABD 390, Arjantin 350, Brezilya 290) 2030 önlem uygulamıştır.

G-8 ülkeleri tarafından uygulanan 200 üzeri korumacı önlemden etkilenen ülkelere bakıldığında; Kanada 228, Çin 544, Fransa 279, Almanya 301, Hindistan 211, Polonya 208, Kore 266, İspanya 212, Türkiye 208, Ukrayna 207, İngiltere 251, Amerika Birleşik Devletleri 278 önlemden zarar görmüştür. Bu önlemler aslında G-8 ülkelerinin kendi uyguladıkları korumacı önlemlerden yine kendilerinin etkilendiğini ortaya çıkarmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yeni korumacılık, Anti-Damping, Korumacılık

JEL Sınıflandırması: F0, F1, F5

¹ Doktora Öğrenci, GAÜN tekbas@gantep.edu.tr

² Yrd.Doç.Dr.,GAÜN, myildirim@gantep.edu.tr

RECENT PROTECTIONISM POLICIES IN G-8 COUNTRIES

Abstract

Following the global crisis started towards the end of 2008 and affected the whole world, the countries put various policies into action in order to protect themselves as in 1929. After GATT, the countries couldn't implement trade restricting, protectionist actions whenever they wanted. The agreement provided countries the opportunity of using protectionist policies under certain circumstances. Taking those situations into consideration, the countries took measures which were commonly described as invisible handicaps, and in terms of trade, not directly affecting measures but hard to identify and effective in protecting.

The number of protectionist measures that were nearly 200 in 2008 increased to 1000 in 2010, to 2200 at the end of 2012, and to 4800 at the end of 2015. When it comes to 2016, it has been assessed that the measures taken have already been over 5100 when compared to the last 8 years. Among the countries that have taken over 5100 measures from 2008 till now, the first five countries (India 510, Russia 490, USA 390, Argentina 350, Brazil 290) have taken 2030 measures in total themselves.

When looked at the countries that are affected from over 200 protectionist policies implemented by G-8 countries, Canada has been affected from 228, China from 544, France from 279, Germany from 301, India from 211, Poland from 208, Korea from 266, Spain from 212, Turkey from 208, Ukraine from 207, England from 251 and USA from 278.

Key words: Recent protectionism, Anti-Dumping, Protectionism

JEL Classification: JEL Sınıflandırması: F0, F1, F5

1. GİRİŞ

Dünya, 1929 yılında Amerika Birleşik Devletler'inde başlayan borsanın çöküşü ile dünya ticaretinin büyük bir kısmının özellikle de gelişmiş ülkelerin etkilendiği, milyonlarca kişinin işsiz kaldığı ekonomik krize maruz kalmıştır. Kriz sonrasında gelirin düşmesi nedeniyle talep düşüşü yaşanmıştır. Bu durum özellikle finans piyasasında başlayıp, reel sektörü de içine almış, ticaret daralmış, fabrikalar kapanmış, işsizlik çok yüksek seviyelere ulaşmıştır. Ülkeler bu durumdan çıkmak için birçok politika uygulamaya koymuşlardır, bunlardan en önemlisi komşuyu zarara sokma (beggar the neighbour) politikasıdır. Ülkeler kendi yerli üreticilerini korumak ve ithalatı engelleyip ihracatı desteklemeye çalışmışlardır. Amerika Birleşik Devletleri'nde başlayan ve dünyayı etkileyen bu krizden sonra korumacı önlemlerle ve devletin ekonomiye müdahalesi ile tanışmışlardır.

1947 yılına gelindiğinde İkinci Dünya Savaşı sonrası 23 ülkenin anlaşması ile ekonomik alanda ilişkilerin artırılması, ticaretin düzenlenmesi ve kaynakların verimli kullanılarak ortakların hep birlikte kazanması hedeflenmiş, Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) 1948 yılında imzalanmıştır. Bu anlaşma sonrası dünya ticaretinde gözle görülen

serbestleşme ortaya çıkmıştır. Ancak meydana gelen krizler nedeniyle özellikle gelişmiş ülkelerde korumacı davranışlar tekrar ortaya çıkmıştır. Ancak artık korumacı önlemler tarife dışı önlemler adı altında farklılaşmış ve tespit edilmesi zor bir şekle dönüşmüştür.

Çalışmada öncelikle korumacılık ve yeni korumacılık tanıtılacak, tarife dışı engeller açıklanacaktır. Sonrasında 2008 krizi sonrasında dünyada uygulanan korumacı uygulamaların sayısı, en fazla etkilenen ilk beş ülke, en fazla korumacı uygulamada bulunan ilk beş ülke ve ülkelerin uygulamış olduğu korumacı politikaların neler olduğu incelenecektir.

2. Korumacılığın Tarihçesi

Korumacılığın tarihçesini anlatabilmemiz için serbest dış ticareti savunan görüşlere değinmemiz faydalı olacaktır. Adam Smith, Ulusların Zenginliği isimli kitabında dünyada merkantilistlerin savunduğu gibi servetin sabit olmadığını savunmuştur. Smith'in öncüsü olduğu Klasik teoriye göre uluslararası ticarete iki taraf da kazanabilecektir ancak işbölümü ve uzmanlaşma ile mümkün olacaktır.

Klasik teori gelişmiş ve azgelişmiş ülkeler arasındaki ticaret gibi, uluslararası ticaretin ancak sınırlı bir bölümünü açıklayabilmektedir. Gelişmiş ülkelerin kendi aralarındaki ticareti açıklamakta ise büyük ölçüde yetersiz kalmıştır. Bir ülke her malı değerine göre daha ucuza üretse dahi serbest ticaretten her iki tarafında faydalanacağı David Ricardo'nun Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi ile açıklanmaktadır. Karşılaştırmalı Üstünlükler Teorisi, dış ticaret teorisinin temellerini oluşturur ve ülkelerin hangi malları ithal, hangi malları ihraç edeceğinin bir analizidir. Bu teoriye göre mal mübadelesi, her iki ülke için de faydalıdır. Çünkü aynı üretim girdileri ile daha fazla mal sağlanır, bu da daha yüksek bir refah seviyesi anlamına gelmektedir (Karakoç, 2008: 13).

Neoklasik iktisatçılar, Klasik dış ticaret teorisini çeşitli yönleriyle geliştirerek, eksikliklerini gidermeye çalışmışlardır. Klasik teorinin, serbest ticaretin ülkelerin refahını artırıcı nitelikte olduğunu ve dış dengesizliklerin kendiliğinden giderebileceğini savunan görüşleri, Neoklasik teoride de aynen geçerliliğini korumuştur. Neoklasik yazarlar modellerinde ulaştırma masraflarını da dikkate almışlar, üretim faktörlerinin ülkeler arasında akışkan olabileceğini varsaymışlar, ölçüğe göre artan verim koşullarını incelemişlerdir; karşılaştırmalı üstünlükler teorisinin dinamik yapısına önem vererek, teoriyi matematiksel teknikler ve istatistik verilerle zenginleştirmişlerdir. Neoklasik teorinin getirdiği en büyük yenilik ise emek-değer teorisi yerine yeni değer kanunlarını ikame etmiş olmasıdır. Bu ikame sayesinde laissez-faire'e bağlılık daha da güçlenmiştir (Seymen, 2000: 7-9).

Emek değer teorisine dayanan karşılaştırmalı üstünlük teorisini reddeden Heckscher-Ohlin teorisi, neoklasik genel denge teorisinden başlayarak, dış ticaret teorisini yeni değer teorisi çerçevesinde kurmuştur. Teorinin savunduğu ana düşünce; Bir malın üretim fonksiyonu emek ve sermaye faktörlerinden oluşmaktadır. Bir ülke hangi üretim faktörüne zengin olarak sahipse, üretimi o faktörü yoğun biçimde gerektiren mallarda karşılaştırmalı üstünlük elde eder, yani onları daha ucuza üretir ve o alanda uzmanlaşır (Bozacı, 2005:18).

Korumacılığı savunanlara göre serbest dış ticarete tepkileri ise aşağıda belirtilmiştir.

1. Korumacılık Yönünde Ekonomik Olmayan Gerekçeler; Uluslararası krizler ve savaşlar sırasında ülke ekonomisinin harap olmaması ve el sanatlarına yönelik, ülkenin kültür değerlerini ve geleneklerini yansıtan ürünlerdir (İyiboçkurt,2001;169).

2. Dış Ticaret Hadlerinin İyileştirilmesi; ‘Optimum Tarife’ Görüşü; Optimum gümrük tarifesi, büyük bir ülkenin “optimum” diye nitelendirilen bir tarife koyarak serbest ticarete göre refah düzeyini nasıl en yüksek düzeye çıkarabileceğidir.
3. Yurtiçi Piyasalardaki Sapmalar; Optimum Koşulların Bozulması; Dünyada ve özellikle de az gelişmiş ülkelerde piyasa mekanizması optimum koşullarda çalışmamakta ve yurtiçi piyasalarda sapmalar olabilmektedir.
4. Bebek Sanayilerin Korunması; Genç endüstriler tezi, endüstrileşmenin başlangıç aşamasında olan ve modern endüstriyel bir sektör yaratmak isteyen ülkeler için, gelişmiş olan Avrupa endüstrisinden korunması gerekliliği vurgulanmıştır (Karluk,1991;184).
5. Damping ve Sübvansiyona Karşı Korunma; Korumacı politikaların uygulamaya konulmasının bir diğer nedeni ulusal üreticileri dampinge ve ticaretteki taraflarına sağlanan sübvansiyonlara karşı korumak isteğidir.
6. İstihdamın Artırılması ve Ödemeler Bilançosu Dengesizliğinin Giderilmesi; İthalatın daralması, toplam harcamaları yerli mallara (ithalata rakip endüstrilere) doğru kaydıracağı için yurtiçi üretimi, dolayısıyla çalışma düzeyini yükseltir. O nedenle ekonomik duraklama içinde bulunan ülkeler işsizlik oranlarını azaltmak için gümrük tarifelerini artırma yoluna başvurabilirler(Seyidoğlu,2009;151).
7. Ülkelerarası Ücret Farklılıkları ve İşgücü Piyasasındaki Aksaklıkların Giderilmesi; “ucuz emek ülkeleri’nden gelen ithalatın kısıtlanması, GOÜ’lerde gizli işsizliğin yaygın olduğu bu ülkelerde istihdam edilen işgücünün işverene maliyeti (özel maliyet) sosyal maliyetini (özellikle tarımdan sanayi kesimine aktarılan istihdamın yer değiştirme ve eğitilmelerinden kaynaklanan maliyeti aşmaktadır. Bu nedenle GOÜ’lerde işgücünün topluma ve girişimciye olan maliyetleri arasındaki farkın sanayi korumak yoluyla giderilmesi önerilmektedir(Seyidoğlu, 2009: 152).
8. Üretim Maliyetlerinin Eşitlenmesi; Bilimsel Tarife Görüşü; Bir ülkenin ilişkide olduğu diğer ülkeler, düşük ücret, vergi kolaylıkları ve devlet sübvansiyonları gibi faktörlere bağlı olarak aynı özellikteki malları çok daha ucuza üretebilir. Bu o ülkelerdeki satıcılara yerli satıcılara göre bir rekabet üstünlüğü sağlayacaktır. Bu görüşü savunanlara göre ulusal üreticileri, yurt dışı rekabete karşı korumak amacıyla, ithal edilen malla, yurtiçindeki benzer malın maliyetlerini eşitleyecek ölçüde gümrük tarifesi uygulanmalıdır(Seymen, 2000: 52).
9. Devlete Gelir Sağlama; Gümrük vergileri, çoğu devlet için önemli bir gelir kaynağıdır. Toplam gümrük vergisi geliri, ithalat miktarı ile birim başına verginin çarpılmasıyla bulunmaktadır. Devletin tarife ile gelir sağlayabilmesi için, gümrük tarifelerinin, ithalat hacmini sifıra düşürecek kadar yüksek olmaması gerekir.

2.1. Yeni Korumacılık

Ülkelerin korumacılık anlayışlarına ve dış ticaret politikası araçlarına bakıldığında, 1970’li yıllarda korumacılık anlayışı ile İkinci Dünya Savaşı öncesindeki korumacılık anlayışlarının ve araçlarının farklılaştığı görülmektedir. Bu yeni dış ticaret politikası araçları, "yeni korumacılık" veya "tarife dışı engeller" olarak isimlendirilmektedir. Uluslararası ticarete geleneksel korumacılık anlayışından ve uygulamalarından farklı olarak algılanan yeni korumacılık anlayışının 1970’li yıllardan sonra, özellikle 1973–1974 yıllarında patlak veren Petrol Krizi ile uluslararası ticarete belirgin hale gelmiştir. Ülkelerin yaşamış oldukları işsizlik ve enflasyon gibi yapısal dengesizliklerin de baş göstermesi ile ülkelerin uluslararası ticarete korumacı

politikalara dönüşü hız kazanmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası dönem ülkelerin uluslararası ticaretlerini geliştirdikleri ve üretimlerini arttırdıkları bir dönemdir. Bu dönemde ülkelerin ihracatlarının ve ortalama gayrisafi yurtiçi hasıllarının büyüme hızlarından daha yüksek olduğu ve % 8,8 dolaylarında bir büyümenin gerçekleştiği görülmektedir. Böyle bir ortamda, serbest dış ticaret anlayışı gelişerek GATT'ın da yönlendirmeleri sonucu ülkeler, gümrük tarifelerinde indirimler gerçekleştirmiş ve uluslararası ticaretlerini geliştirmiştir. Geleneksel korumacılık anlayışından farklı olarak yeni korumacılık anlayışında gelişmiş devletlerin, az gelişmiş ve gelişmekte olan devletlerin özellikle emek yoğun endüstri ürünlerinin ihracatına karşı çeşitli önlemler aldıkları görülmektedir. Bu endüstriler tekstil, giyim, ayakkabı gibi emek yoğun üretimin gerçekleştirildiği sektörlerdir (Şeker, 2015:25).

Gümrük tarifesi geniş anlamda dış ekonomi politikasının, dar anlamda ise dış ticaret politikasının en eski ve en çok kullanılan araçlarından biridir. Gümrük tarifesi ifadesinde iki temel kavram vardır. Bunlar “gümrük” ve “tarife”dir. Gümrük, belli bir malın gümrük sınırını geçişinde ödenen vergi ve harçlardır. Tarife ise, uluslararası ticarete konu olan bütün mallara uygulanan vergileri belirleyen listelerdir. Gümrük vergileri bir kanun ile konuyorsa böyle tarifelere “otonom tarife” denir. Eğer vergiler uluslararası anlaşmalar ve karşılıklı görüşmeler sonucunda belirleniyor ise bu tip tarifelere “sözleşmeli tarife” adı verilmiştir(Karluk, 1991:162-163).

Yeni korumacılık politikalarında en dikkat çekici hususlar ise ülkelerin taraf olduğu anlaşmalar neticesinde bu politikaları açıkça yapmamalarıdır. Bu yüzden yeni korumacılık önlemleri kolayca tespit edilemeyen kullanılan tarife dışı önlemler, gri önlemler olarak adlandırılabilir. Uygulanan yeni korumacılık politikalarında ülkelerin keyfi davrandıkları da görülmektedir.

2.2. Tarife Dışı Engeller

Devletlerin dış ticaret akımlarına müdahalede kullandığı geleneksel araç tarifelerdir. Fakat zamanla müdahale araçlarında büyük bir yaygınlık ve çeşitlenme ortaya çıkmıştır. Gümrük tarifelerinden başka, serbest ticaret akımlarına müdahale amacıyla kullanılan bu araçların tümü tarife dışı araçlar diye ayrı bir grup içinde toplanırlar. Tarife dışı araçların çoğu ithalatın kısıtlanmasına yöneliktir. Fakat bir kısmı da ihracatın özendirilmesi, hatta caydırılması amacıyla konmuştur. O halde, genel bir tanımlama ile tarife dışı araçlar veya tarife dışı engeller kavramı; gümrük tarifelerinden (gümrük vergileri) ayrı olarak uluslararası mal ve hizmet akımlarının serbest gelişme seyrini değiştiren her türlü politika ve uygulamaları ifade etmektedir. Uluslararası ticarete bir taraftan, GATT çerçevesinde yürütülen görüşmeler sunucunda zamanla gümrük tarifeleri kademeli olarak indirilirken, diğer taraftan gümrük tarifelerinin yerini alan tarife dışı engeller yaygınlaşmış ve durum uluslararası ticarete saydamlığın yok olmasına neden olmuştur. Uluslararası ticarete tarifeler daha az belirsizlik doğururken, tarife dışı engeller görünmez engeller olduğu için daha çok belirsizliğe neden olmaktadır. Bu tür görünmez ticaret engelleri arasında gönüllü ihracat kısıtlamaları, teknik, güvenlik ve sağlık standartları, idari düzenlemeler, sübvansiyonlar ve kamu ihaleleri gibi engeller sayılabilir (Köse, 2013: 59).

3. TARİFE DIŞI ENGEL TÜRLERİ

3.1.Miktar Kısıtlamaları; Miktar kısıtlamaları, tarifelerde olduğu gibi yurtiçi üreticileri uluslararası rekabete karşı korumak, ödemeler bilançosu dengesizliklerini gidermek ve

harcamaları sınırlamak suretiyle döviz tasarrufu sağlamak gibi amaçlarla tercih edilebilir. Miktar kısıtlamalarının dış ticaret üzerine mutlak bir kısıtlama koyuyor olması birçok durumda onların tarifelerden daha etkili bir araç olmalarını sağlamaktadır. Gümrük tarifelerinin ithalatı kısıtlayıcı etkisi fiyat mekanizması yoluyla ortaya çıkarken, miktar kısıtlamaları ülkeye girecek mal hacmini doğrudan belirlemektedir(Bozacı, 2005: 49).

- Kotalar; En yaygın tarife dışı engel, ithal edilecek mal miktarını doğrudan sınırlayan kotalardır. Kota, belirli bir dönem itibariyle yapılmasına izin verilen ithalatın miktar veya değerini ifade etmektedir. Kota tahsisinde hükümet, sınırlı sayıda lisansla ithal hakkını belirli kişilere vermektedir (Özsoy, 2010: 16).

- Tarife Kotaları; Tarife kotaları kotaların bir çeşidi olup, belirli miktarda veya değerde malın gümrüksüz ya da daha az bir gümrükle ithal edilmesi, bunu aşan kısmın ise tarifeye tabi olması anlamına gelmektedir (Bozacı, 2005:54).

- Gönüllü İhracat Kısıtlamaları; İthalatçı durumundaki sanayi ülkesi ile ihracatçı konumundaki çoğunlukla emek-yoğun bir az gelişmiş ülke arasında yapılan anlaşma sonucunda ihracat üzerine konulan kota niteliğindeki bu kısıtlamalara pazar payı düzenleme anlaşmaları da denmektedir. Bu uygulamada amaç, dış rekabeti sınırlandırmak ve böylece yerli üreticilerin iç piyasadaki paylarını korumak veya bunları artırmaktır.

- İthalat Yasakları ve Ambargolar; İthalat yasakları, iç ve dış fiyatlar arasındaki ilişkiyi tamamen koparır. Bir malın iç piyasaya arzı iç üretimle sınırlı olur. İthalat yasakları liberal bir ekonomi ile bağdaşmaz ve ülkeyi dış dünyadan soyutlar. Ülkelerin ithalat yasakları koymasının çeşitli nedenleri vardır. Bunlar ekonomik, siyasi, ahlaki ve sağlıkla ilgili olabilmektedir (Çelik, 2008: 259-260).

3.2. Mali Nitelikli Tarife Dışı Engeller:

Mali nitelikte olan tarife dışı engeller aşağıda belirtilmiştir:

- İç Piyasaya Yönelik Endüstrilere Sübvansiyon; Yurtiçi üreticilere, serbest dünya fiyatı ile bunun üzerindeki yurtiçi maliyet arasındaki fark ölçüsünde devletin hazineden ödemedeki bulunmasıdır. Sübvansiyon verilmesinin amacı, daha etkin olan yabancı üreticilere karşı daha az etkin çalışabilen yerli firmaları rekabet edebilir duruma getirmektir. Genel ekonomi açısından bakıldığında, zayıf olan sanayi dallarını korumak, araştırma ve geliştirme gibi özel ekonomik faaliyetleri teşvik etmek, ülkenin farklı coğrafi bölgeleri arasındaki ekonomik dezavantajları ortadan kaldırmak, ödemeler dengesi açıklarını gidermek, istihdamı artırmak, ekonomi içindeki gruplar arasında gelir transferi yapmak, yeni sanayi dallarını teşvik etmek gibi amaçlar da vardır (Seyidoğlu, 2013:136).

- İhracat Sübvansiyonları ve Telafi Edici Vergiler; Ülkeler ihracat sübvansiyonları ithalatı engelleyip, bazı sektörlerde üretimi özendirerek sektörlerin gelişimini sağlamaya çalışmaktadır. Bu önlemler içerisinde vergi iadesi, dolaysız ödeme, düşük faizli kredi, ucuz hammadde temini ve vergi muafiyeti vb. bulunmaktadır. - Anti-Damping Vergiler; GATT tarafından dampingin gerçekleştiği bir ortamda, karşı tedbir olarak ekstra özel bir ithalat vergisi konulmasını uygun bulunmaktadır. Bunun doğal bir sonucu olarak GATT kurallarına göre, bir ülke diğer üye ülkelere karşı damping yaparsa, bundan zarar gören ülkenin anti-damping vergisi koyma hakkı doğmaktadır. Bu vergi, ithalat dolayısıyla zarara uğrayan yerli sanayiciyi korumaya yönelik tarife dışı bir vergi olmaktadır (Yüce,2011:36).

- Ayrımcı Devlet Satın Alımları ve Ticaretin Devletin Eliyle Yapılması; Tercihli kamu alımları, kamu kurumlarının kamusal mal ve hizmet alımlarında kasıtlı olarak yerli firmaları tercih etmeleri nedeniyle, yabancı ülkelerden yapacakları alımları ve yabancı firmaların yerel piyasaya girişini engelleyen bir düzenlemedir. Ülkelerin çoğunluğunda devlet kuruluşlarının ihtiyacı olan mal ve hizmetleri yerli kaynaklardan sağlamaları için çıkartılan yasa ve diğer düzenlemeler bulunmaktadır. Bu düzenlemeler ile yerli malların kullanımı emredilmekte veya teşvik edilmektedir (Karakoç, 2008:64).
- Değişken Nitelikli Vergiler; Belirli sektörlerde çeşitli ürünlerin fiyatlarını dünya ekonomisindeki fiyat değişikliklerine göre ithalat vergilerinin yükseltip düşürülerek fiyat istikrarının sağlanmasına yönelik alınan önlemlerdir.
- İthalat Teminatları; Ülkeler ithalatı engellemek ya da azaltmak için ithalat anlaşması yapıldığında firmalardan anlaşma tutarının belirli bir oranını merkez bankasına yatırmasını istemektedir. Bu önlem firmaların ithalat hızlarını azaltmaktadır.
- İhracat Vergileri; Çeşitli isimler altında malların ihracatından alınan vergilerdir. Diğer araçlardan farklı olarak bunlar ihracatı sınırlandırmaya yöneliktir. Sanayileşmiş ülkelerde fazla kullanılmamakla birlikte gelişmekte olan ülkelerde oldukça yaygındırlar. Örneğin Gana’da kakao, Brezilya ve Kolombiya’da kahve, Pakistan’da jute, Burma ve Tayland’ da pirinç, Sri Lanka’da çay, Malezya’da kalay ihracatından bu tür vergiler alınır. Ülkemizde de fındık ve pamuk ihracatında bir zamanlar uygulanmış olan fon kesintileri de bu tür uygulamaların örnekleri arasında sayılabilir (Seyidoğlu, 2013:138).

3.3. Ticarete İdari ve Teknik Engeller

- İthalat Lisansları; Ülkelerin dış ticaret rejimlerinde, döviz kısıtlılığı ve ulusal endüstrilerin korunması gibi nedenlerle bütün sektörlerde ithalatın lisansa bağlanabileceği ve lisansa bağlanabileceği ve lisans prosedürünün idari organlarca yürütüleceği şeklinde hükümler yer almaktadır. Politik baskı gruplarının etkisiyle lisansa tabi malların listesi ve lisans alabilmek için yerine getirmesi gereken koşullar sık sık değiştirilmektedir. Lisans zorunluluğu bir anlamda miktar kısıtlaması etkisi yaratmaktadır ve ayrımcı uygulamalara en fazla yatkın olan tarife dışı engel tipidir (Ekinci, 1997: 55).

- Gümrük Değerleme ve Sınıflandırma Prosedürü; Milli sınırları aşarak ülkeye giren mallar ilke olarak ülkenin normal gümrük rejimine tabidir. Bu mallardan tarife cetvellerinde öngörülen oranlarda vergi tahsil edilir ve gümrükleme ile ilgili işlemler ithalat rejimi politikası doğrultusunda uygulanır. Normal uygulamaların aksine taşıdıkları özellikler nedeniyle bazı mallara ülkenin normal gümrük rejimi uygulanmayabilir. Örneğin, herhangi bir mal üzerinden alınacak gümrük vergisinin hesaplanması sırasında o malın beyan edilen fiyatı yerine özel yöntemlerle tespit edilecek fiyatı dikkate alınabilir (gümrük değerlendirme prosedürlerinin farklılığı); uluslararası geçerli armonize bir sınıflandırma yerine ulusal bir gümrük sınıflandırma yöntemi kullanılabilir (gümrük tasnif sistemlerinin farklılığı) ya da diğer ülkelerden farklı olarak ticarete engel oluşturabilecek bir dokümantasyon, kontrol ve muayene sistemi kullanılabilir (Karakoç, 2008: 80-81).

- Menşe Kuralları; Eşyanın menşei kavramı; başta ithalata ilişkin gümrük vergilerinin hesaplanması olmak üzere, kota ve anti-damping benzeri araçların uygulanmasının takibi vasıtasıyla dış ticaretin kontrolü amacıyla da kullanılmaktadır. Bu bağlamda, “menşe”, “bir

eşyanın ekonomik uyruğu” olarak tanımlanabilir. Yani, farklı ülkelerden gelen ürünlerin uygulamada farklı muameleye tabi olması, menşe kurallarına ihtiyacın doğmasına neden olmuştur (Bozkurt, 2011; 149).

- Sevk Öncesi İnceleme; Sevk öncesi inceleme, ithalatçı ülke tarafından, henüz mal sevk edilmeden önce ihracatçı ülke topraklarında kalite, miktar ve değer olarak uygunluğunun test edilmesidir. Bu uygulamanın ihracatı zorlaştırması sebebiyle ithalatı engelleyen de bir yönü bulunmaktadır. Bu uygulamalar, malın ihracatını caydırıcı etki yapabilmekte ya da ihracatçıyı daha düşük fiyatlardan satmaya zorlamaktadır (Özsoy, 2010: 32).

- Ticarete Teknik Engeller; Günümüzde ithalatı kısıtlamak için devletin halk sağlığı veya kamu güvenliği gibi nedenlerle çıkardığı idari ve teknik düzenlemeler; sağlık, kalite ve sanayi standartları, gümrüklerdeki bürokratik işlemler, paketleme ve etiketlemeye ilişkin düzenlemeler vb. çeşitli uygulamaları içermektedir. Standartlar, teknik düzenlemeler ve uygunluk değerlendirmesi prosedürleri, sınai, ekonomik ve ticari gelişmeye katkıda bulunan, insan can ve mal güvenliğini, hayvan ve bitki yaşam ve sağlığını, çevrenin korunmasını amaçlayan, modern ekonominin ve standardizasyon sisteminin temel taşlarıdır.

- Çevre ve Dış Ticaret İlişkisi; Günümüzde çevrenin korunması konusunda büyük duyarlılık vardır. Sanayileşmenin doğal çevreye vereceği zararları önlemek için özellikle gelişmiş ülkelerde üretim yöntemleri ve satış koşullarıyla ilgili olarak belirli standartlar benimsenmiştir. Fakat bu standartlara uygun üretim, diğer yandan maliyetleri yükselteceği için ticareti kısıtlayacaktır. Nitekim bu gibi yüksek standarda sahip ülkelerdeki üreticiler, benzer malların düşük standartlı ülkelere ithal edilmesi durumunda ek tarifeler konulmasını savunmaktadır (Seyidoğlu, 2009: 198).

4. Dünyada Yeni Korumacılık

1930’da ABD’nin dünya korumacılık tarihine geçirdiği “Smoot-Hawley Tarifeleri Yasası” kimine göre Büyük Çöküş’ün (1929) bir nedeni, kimine göre ise bir sonucudur. Şu bir gerçek ki, ABD, 1929 krizini fırsat bilerek söz konusu yasa üzerinden bir dünya ticaret savaşını başlatmıştı (Kalaycı,2011; 72). Literatüre “komşuyu zarara sokma” önlemleri olarak giren bu uygulama neticesinde Amerika Birleşik Devletleri tarafından gümrük vergileri artırılarak ülke içindeki yerli üreticiler korunmaya çalışılmıştır. Ancak diğer ülkelerde bu uygulama karşılığında kendileri korumak için bu uygulamaya başvurmaları neticesinde dünya ekonomisi büyük bir sıkıntı içine girmiştir.

1970’li yıllara geldiğimiz de Petrol İhraç Eden Arap Ülkeleri Birliği’nin OAPEC (OAPEC, OPEC üyesi Arap ülkeleriyle Mısır ve Suriye’den oluşur) Yom Kippur Savaşı’nda ABD’nin İsrail Ordusuna destek vermesine karşılık olarak ilan ettiği petrol ambargosuna karşı ortaya çıkmıştır. Petrol krizi neticesinde 1973-1974’de her altı ayda bir OPEC ülkeleri ham petrol fiyatlarına zam yapmışlardır(Arslan, 2011;2).

1979’da şu andaki gibi, fazla yakıt tüketen araçlar iflasla karşı karşıya kaldılar. İngiliz hükümeti Rolls Royce ve İngiliz Leyland’ı kurtardı ve Renault Fransız mükellefler tarafından kurtarıldı. Hem Avrupa’da hem de Birleşik Devletlerde birkaç diğer sektör: kereste, enerji, maden, demiryolları, havayolları, gemi inşaatı da 1970’de hükümet yardımları aldılar. Birçok şirket millileştirildi. Atlantik’in iki tarafında “gönüllü ihracat sınırlamaları” ve diğer tarife dışı engeller ticareti aynı zamanda ticaret yönetmeliğinin yürürlüğe girmesine neden oldu. İç

piyasada devlet yardımları alan sektörler aynı zamanda da dış yarışmacı ortamda koruma altına alındı. 1980'ler boyunca, Amerika araba üreticilerinin Japonya'dan ABD'ye ihraç edilen araç sayısında kısıtlamaya gidilmiştir. Bu düzenleyici gündem aynı zamanda hükümetin devlet yardımlarıyla yapması ile daha da karışık hale gelmiştir. Bu önlemler, şirket hissedarlarının daha az vergilendirmeye yol açan işlemlerle ticari kazanç sağlamalarını, devlet yardımları (bailouts), devasa şirketlerin (ABD'de araba endüstrisi gibi) işbirliğini kapsamaktadır ve 'milli şampiyonları' 'stratejik' sektörlerin yabancıların eline geçmesini korumak amaçlı finanse edilmiştir. Bu tarz önlemler kaçınılmaz bir şekilde küresel ticarete zarar verir ve misilleme dönüşü tetikler: Şayet bir ülke desteklenirse, diğerleri de bunu takip eder; ve eğer bir sektör desteklenirse, diğer sektörler de aynı şekilde desteklenmeyi talep edeceklerdir. Bu tarz eylemler ilerde dış rekabeti korumaya yönelik koruma çabalarına neden olmuş ve anti dumping ve koruyucu vergiler, ihracat devlet destekleri, ve ayrımcılık yaratan ürün standartları ortaya çıkmıştır. (Erixon ve Sally, 2008; 1-2).

1990-2006 arasında hem büyük ekonomilerde (ABD, AB ve Japonya) hem de Brezilya, Hindistan ve Çin gibi büyümekte olan ekonomilerde (Rusya, "BRICs" ülkeleri arasında bir istisnadır) önlemler azalmıştır. Tarifeler büyümekte olan ülkelerde hala yüksek olmasına rağmen, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki fark azalmaktadır. Bununla birlikte, 1990'lardan beri, büyümekte olan piyasaların artan bir pazar payı aldıklarını unutmamak gerekir. Örneğin, 1990 yılında BRIC dünya ticaretinin sadece %5'ini kapsamaktayken, 2009-2010 yıllarında bu pay %14'e yükselmiştir. Bu yükselişin muadili, gelişmiş ülkelerin azalan pazar payıdır (Bussiere, Barreirovd, 2010: 14).

5. 2008 Küresel Kriz Sonrası Alınan Korumacı Önlemler

2008 yılına gelindiğinde Amerika Birleşik Devletleri kaynaklı küresel kriz ortaya çıkmıştır. Krizin ortaya çıkış nedenlerini ipotekli konut kredilerinin geri ödenememesi, kamu ve özel şirketlerin aşırı borçlanmaları, derecelendirme kuruluşlarının konut değerlerinin tespitinde usulsüzlükler yapmaları ve bunların yanında ise dış ticarete yaşanan korumacı davranışlar hem finansal piyasalarda, hem uluslararası ticarete çok ciddi zararlar meydana getirmiştir.

Bu ayırımın yapılmasından sonra ilk olarak 2008 krizi sonrasında dünya da krizin başladığı günden bugüne kadar ki koruma önlemleri toplam sayısı, en fazla uygulanan ilk beş koruma önlemi, en fazla uygulayan ilk beş ülke, en fazla etkilenen ilk beş ülke ve son olarak G-8 ülkelerini uygulamış olduğu ve etkilendiği önlemler ile uygulanan önlemleri açıklanacaktır.

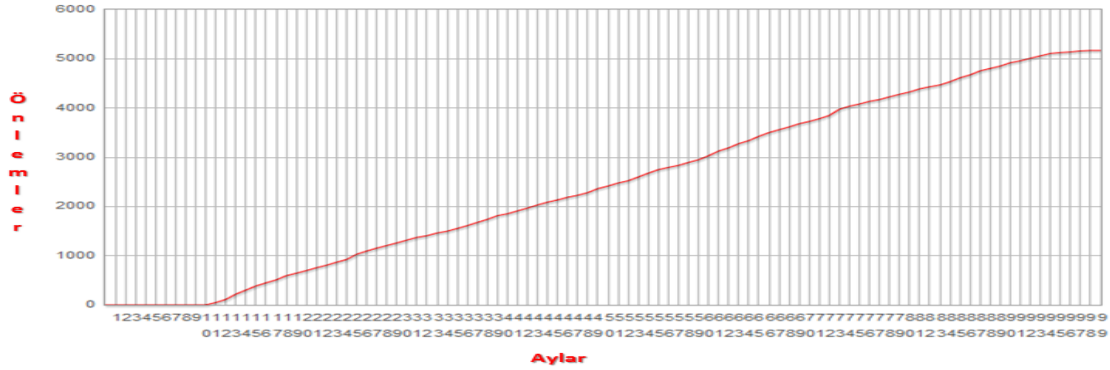
Tablo 1 : GTA önlem kodlarının renk ayrımı

Renk Kodu	Kriterler
Kırmızı	Kasım 2008'den bu yana kullanılmakta olan ve tamamen yabancı ticari çıkarlar konusunda ayrımcı önlemler
Sarı	(i) Kasım 2008'den bu yana uygulanmakta olan ve kısmen yabancı ticari çıkarlar konusunda ayrımcı önlemler veya,
	(ii) İlan edilmiş ya da düşünülmekte olan ve uygulandığı takdirde tamamen yabancı ticari çıkarlar konusunda ayrımcı önlemler
Yeşil	(i) İlan edilmiş ve temelde serbestlik içeren, temelde ayrımcı olmayan önlemler veya,
	(ii) Kasım 2008'den beri uygulanan ve ayrımcı olmadığı görülen önlemler veya,
	(iii) Kasım 2008'den bu yana uygulanan, artık ayrımcılık içermeyen ve ticari ilişki politikalarını şeffaflaştırmayı geliştirecek kararlar

Kaynak: The 11th GTA report on protectionism,2012, ss.28

5.1. Dünyada Uygulanan Korumacı Önlemlerin Toplam Sayısı

GTA 2009 yılında kurulmuş olan bir veri tabanı olarak hizmet vermektedir. Krizin olduğu 2008 yılının başında itibaren oluşturulan grafik küresel krizin olduğu Kasım 2008'de önlemlerin artmaya başlamıştır. 2008 yılında yaklaşık 200 olan önlemler, 2010 yılında yaklaşık 1000, 2012 yılı sonunda 2200, 2015 yılı sonunda korumacı önlem sayısı yaklaşık 4800 olmuştur. Krizden günümüz kadar uygulanan önlemler değerlendirildiğinde trendin hiç düşüş göstermediği belirli bir düzen içerisinde sürekli olarak artış gösterdiği ve 2016 yılına gelindiğinde geçen 8 yıla rağmen uygulanan önlemlerin 5100 ün üzerinde olduğu değerlendirilmiştir.

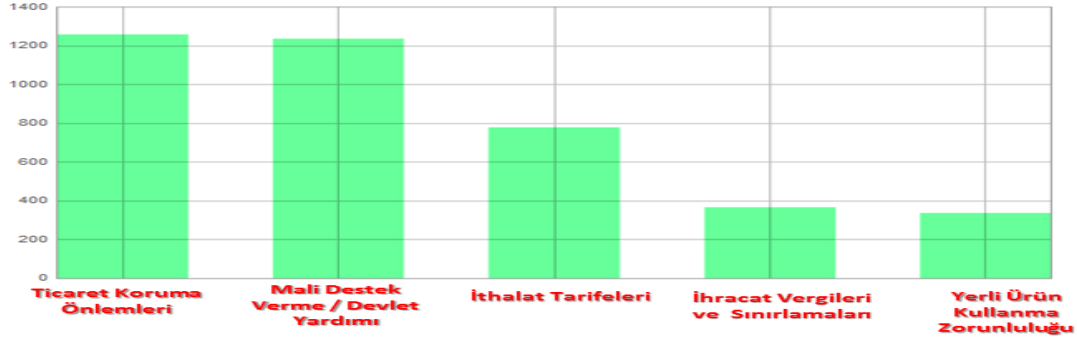

Grafik 1: Dünyada uygulanan korumacı önlemlerin toplam sayısı (2008 – 2016)

Kaynak : <http://www.globaltradealert.org/node/2258> Erişim: 24.02.2016

5.2. Dünyada En Fazla Uygulanan İlk Beş Korumacı Önlem

Grafik 2 de görüldüğü üzere dünyadaki ülkeler korumacı önlem almada hız kesmeden devam etmektedir. En fazla kullanılan Ticaret koruma önlemleri olarak; anti dumping vergileri, telafi edici vergiler ve koruma önlemleri sayısı 1250, Ülkelerin krizin ilk başlangıcında Amerika'da yapıldığı gibi şirketlere fon aktarması ve devlet yardımları ile kurtarma önlemleri de 1220'dir.

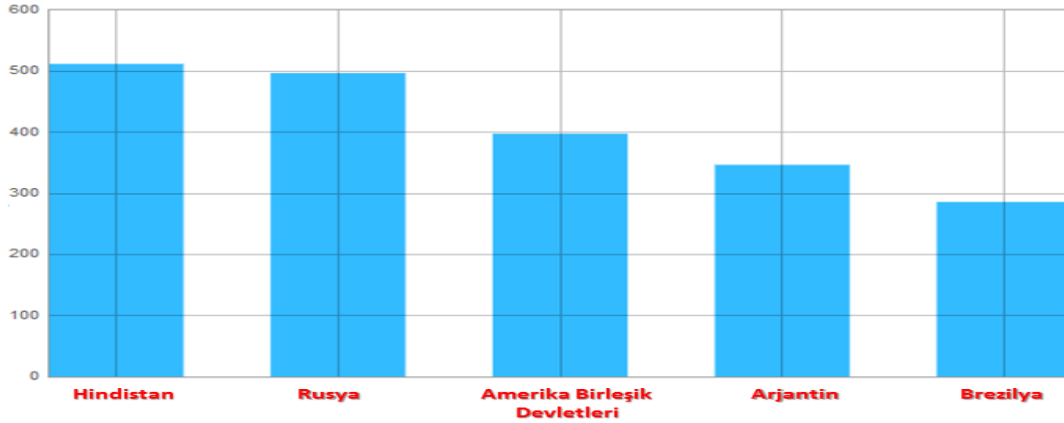

Grafik 2: Dünyada en fazla uygulanan ilk beş korumacı önlem

Kaynak : <http://www.globaltradealert.org/node/2255> Erişim : 24.02.2016

5.3. En Fazla Korumacı Önlem Uygulayan İlk Beş Ülke Sıralaması

2008 yılından günümüze kadar uygulanan 5000 üzerinde önlemi uygulayan ilk beş ülkeye bakıldığında yaklaşık olarak (Hindistan 510, Rusya 490, ABD 390, Arjantin 350, Brezilya 290) 2030 önlem söz konusu ülkeler tarafından uygulanmıştır. Sonuç olarak günümüze kadar uygulanan 5100 önlemin %40 ı bu ülkeler tarafından uygulanmıştır.

Grafik 3: En fazla korumacı uygulayan ilk beş ülke sıralaması

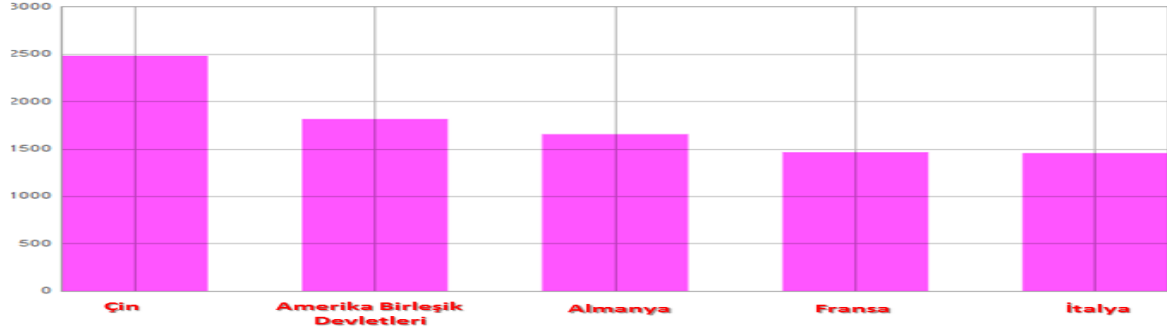
Kaynak : <http://www.globaltradealert.org/node/2257> Erişim : 24.02.2016

5.4. Korumacı Uygulamalardan En Fazla Etkilenen İlk Beş Ülke

Etkilenen ülkeler için Grafik 4'e bakıldığında en fazla etkilenen dünya ticaretinde yayılmacı bir politika gösteren Çin ilk sırada yer almıştır. Ülkeler Çin'deki üretim avantajı neticesinde ülkelerine gelen ucuz maliyetli ürünlerden yerli üreticileri korumak için önlemler yürürlüğe koymuştur. Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, İtalya, Fransa gibi gelişmiş ülkeler

G-8 Ülkelerinde Yeni Korumacılık Politikaları

sanayileşme süreçlerini uzun yıllardır sağlayıp üretimde ölçek ekonomisine ulaşmışlardır. Bu nedenle ihracat yaptıkları ülkelerdeki yerli üreticilerin kendileri ile rekabet etmeleri çok mümkün olamadığı için ülkeler gerek maliyetleri eşitlemek, gerekse de yerli üreticilerin yeterli rekabet gücüne ulaşmalarını sağlamak için bu ülkelere korumacı önlemlerle karşı koymaya çalışmaktadırlar.

Grafik 4: Korumacı uygulamalardan en fazla etkilenen ilk beş ülke

Kaynak: <http://www.globaltradealert.org/node/2256>Erişim : 24.02.2016

6. G-8 ÜLKELERİNDE UYGULANAN KORUMACILIK ÖNLEMLERİ

Etkilenen ve etkileyen ülkelerde de sıralamaya Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada ve Rusya Federasyonu'ndan oluşan G-8, dünya nüfusunun yaklaşık % 14 ünü teşkil etmesine rağmen dünyanın ekonomik verimlilik ölçüsü olan brüt iç hasılanın üçte ikisinden sorumludur, yani dünya ekonomisinin yaklaşık % 65 ini temsil etmektedir.

Dünyanın büyük endüstrileşmiş demokrasilerinin “liderler forumu” fikri, 1973 petrol krizini takiben gelen küresel durgunluktan sonra ortaya çıkmıştır. 1975 yılında Fransız Başkanı Valery Giscard d'Estaing, Almanya, İtalya, Japonya, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri hükümet başkanlarını Rambouiller'de toplantıya davet etmiş ve bundan sonra dönemsel bir başkanlık altında organize edilecek yıllık toplantıları “G6-altılı grup” şeklinde yapılandırmanın temelini atmıştır. 1976 yılında, Birleşik Devletler Başkanı Gerald Ford'un talebi ile Kanada'nın gruba katılması grubu G7 haline dönüştürmüştür. Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra, Rusya daha aktif şekilde G7 toplantılarına katılmaya başlamıştır. Böylelikle Rusya, NATO'nun Doğu Avrupa'ya doğru genişlemesine itiraz etmemesi ve izlediği ekonomik reformlar nedeniyle 1998 yılından itibaren Gruba dahil olarak bir anlamda, uluslararası alanda yürütmek istediği rolü kapmış görünmektedir. AB Komisyonu da grubun toplantılarında temsil edilmektedir (Danacı, 2008).

Sürekli serbest dış ticareti desteklediklerini açıklamalarına karşın 2012 Haziran ve 2013 Mayıs arasındaki yaklaşık bir yıllık sürede uygulanan 431 korumacı önlemin, 131'i G8 ülkeleri tarafından, 151 G8 dışında kalan diğer G20 ülkeleri tarafından uygulanmıştır. Bu uygulanan korumacı önlemlerin %66'sı G8 ve G20 grubuna bağlı ülkeler tarafından alınmıştır (Tekbaş, 2014; 90).

Tablo 2: G-8 ülkeleri tarafından uygulanan korumacı önlemler sayısı

İstatistik	Tüm Önlemler	Ticari Savunma Önlemleri haricindeki tüm önlemler
GTA veri tabanında hükümetler tarafından belirlenen önlemlerin	2257	1759
Etkilene ortaklar tarafından yeşil olarak sınıflandırılmış önlemlerin sayısı	424	423
Etkilene ortaklar tarafından sarı olarak sınıflandırılmış önlemlerin sayısı	495	369
Etkilene ortaklar tarafından kırmızı olarak sınıflandırılmış önlemlerin sayısı	1338	967
Uygulanan kırmızı önlemlerden etkilene tarife kalemlerinin toplam sayısı	1208	1208
Uygulanan kırmızı önlemlerden etkilene sektörlerin toplam sayısı	79	79
Uygulanan kırmızı önlemlerin etkilediği ülkelerin toplam sayısı	221	219

Kaynak : <http://www.globaltradealert.org/site-statistics#> Erişim: 25.02.2016

GTA (Global Trade Alert) veri tabanında 2008 krizinden sonra G-8 ülkeleri tarafından uygulanan tüm önlemlerin sayısı 2257 olarak tespit edilmektedir. Ancak anti dumping, eşitleyici (fark giderici) vergiler ve ithalat koruma önlemleri dışındaki önlemlerin sayısı ise 1759 olmuştur. Bu önlemler açısından dünya ticaretinin açısından önemli husus, uygulanan 2257 önlemin 1338'i yaklaşık %60 ülkelerarası ticareti kesin olumsuz etkileyen kırmızı kodlu önlemler olmasıdır. Ayrıca bu alınan önlemlerin olumsuz etkilediği sektörlerin toplam sayısı ise

G-8 Ülkelerinde Yeni Korumacılık Politikaları

79 olarak gerçekleşmesi, önlemlerin çeşitliliğini göstermektedir. Dünya ticaretinin yaklaşık %65 ine hakim olan gücü ile G-8 ülkelerinin uyguladıkları önlemler ciddi zararlar oluşturabilmektedir. Birleşmiş Milletlerin 193 üyesi bulunduğu bir dünyada G-8 ülkeleri tarafından alınan önlemler 221 ülkeyi etkilemiş olması, G-8 ülkelerinin ticari gücünü gösteren başka bir durumdur.

GTA verilerine bakıldığında G-8 ülkeleri tarafından uygulanan 200 üzeri korumacı önlemden etkilenen ülkelere bakıldığında; Kanada 228, Çin 544, Fransa 279, Almanya 301, Hindistan 211, Polonya 208, Kore 266, İspanya 212, Türkiye 208, Ukrayna 207, İngiltere 251, Amerika Birleşik Devletleri 278 önlemden zarar görmüştür. Bu önlemler aslında G-8 ülkelerinin kendi uyguladıkları korumacı önlemlerden yine kendilerinin etkilendiğini ortaya çıkarmaktadır.

Tablo 3: Diğer Ülkeler tarafından uygulanan ve G-8 ülkelerinin etkilendiği önlem sayıları

İstatistik	Tüm Önlemler	Ticari Savunma Önlemleri Haricindeki tüm önlemler
GTA veri tabanında hükümetler tarafından belirlenen önlemlerin	4360	3846
Etkilenen ortaklar tarafından yeşil olarak sınıflandırılmış önlemlerin sayısı	1340	1336
Etkilenen ortaklar tarafından sarı olarak sınıflandırılmış önlemlerin sayısı	652	490
Etkilenen ortaklar tarafından kırmızı olarak sınıflandırılmış önlemlerin sayısı	2368	2020
Uygulanan kırmızı önlemlerden etkilenen tarife kalemlerinin toplam sayısı	1208	1208
Ticari ortakları etkileyen uygulanan toplam önlemlerin sayısı	2946	2673

Askıda olan muhtemelen ticareti etkileyecek önlemlerin sayısı	1414	1173
Askıda olan sarı ve kırmızı renk kodlu ticareti olumsuz etkileyecek önlemlerin sayısı	937	696
Uygulanan kırmızı önlemleri uygulayan ülkelerin toplam sayısı	126	119

Kaynak: <http://www.globaltradealert.org/site-statistics> Erişim: 25.02.2016

Tablo 3’de görüldüğü üzere 126 ülkenin uygulamış olduğu korumacı önlemlerin sayısı 4360 olarak gerçekleşmiştir. Bu önlemlerden 2368 adeti kırmızı ve 652 adeti ise sarı kodlu önlemlerdir. Ancak bu önlemlerin 937 adeti kırmızı ve sarı renk kodlu uluslararası ticareti olumsuz etkileyecek olmasına rağmen askıda olup uygulanmamaktadır. G-8 ülkelerini etkileyen ülkeler Arjantin 108, Beyaz Rusya 107, Hindistan 210, Brezilya 115, Rusya 190, Amerika Birleşik Devletleri 119 önlem almışlardır.

6.1. G-8 Ülkelerinin Uyguladıkları ve Etkilendikleri Önlem Sayıları

G-8 ülkelerinin uyguladıkları ve etkilendikleri önlem türlerine karşılaştırmalı bakarak yorum yapılması daha faydalı olacaktır. Tablo 4’de G-8 ülkelerinin genel; tablo 5’de ise ülke ülke uygulanan korumacı önlemlerin sayıları belirtilmiştir. Tüm ülkelerin uygulayıp G-8 ülkelerinin etkilendiği korumacı önlem türleri incelendiğinde 3020 korumacı önlemin yaklaşık 2100 adedinin G-8 dışındaki ülkeler tarafından uygulandığı görülmektedir. G-8 ülkelerinin uyguladığı ve etkilendikleri korumacı önlem türlerinin sayıları karşılaştırıldığında ise; Kurtarma – Devlet Yardımlarında %113, İhracat teşviklerinde %440, İhracat vergileri ve kısıtlamalarında % 566, İthalat yasaklarında %550, İthalat kotalarında %247, İthalat gümrük tarifesi %541, Menşe önlemlerinde %362, Tarife dışı engellerde %585, İhracat finansmanında ise %119 olduğu görülmektedir. Bu oranlar bize gösteriyor ki; 118 ülkenin uyguladığı 2100 önlem ile ülkeler ithalatı azaltarak rekabet avantajı bulunan ülkelere karşı kendi üreticilerini korumayı çalışmaktadırlar. İhracat teşvikleri, menşe önlemleri vb. önlemler ile de ülke içindeki girişimcilerin üretime katılmalarını sağlayıp, rekabet edebilecek seviyeye gelinceye kadar desteklemeyi amaçlamaktadırlar.

Tablo 4: G-8 ülkelerinin uyguladığı ve etkilendiği korumacı önlemlerin türlerine göre ayrımı

Ülkeler tarafından uygulanan kırmızı ve sarı olarak sınıflandırılan zarar veren önlemlerin türleri	G-8 tarafından uygulanan önlem türleri sayısı	Tüm ülkelerin uygulanıp G-8 ülkelerinin etkilendiği önlem türleri sayısı
Kurtarma / Devlet yardımları - desteği	480	541
Rekabet Devalüasyonu	0	6
Tüketim Sübvansiyonu	2	7
İhracat Teşvikleri	23	101
İhracat Vergileri ve Kısıtlamaları	26	147
İthalat Yasakları	8	44
İthalat Kotaları	13	32
İthalat Sübvansiyonu	1	3
İthalat Gümrük Tarifesi	86	465
Fikri Mülkiyet Haklarının Korunması	0	2
Yatırım Önlemleri	34	97
Menşe Önlemleri	58	210
Göç Önlemleri	59	96
Tarife Dışı Engeller (aksi tanım.)	19	111
Diğer Hizmet Sektör Önlemleri	16	15
Kamu Alımları	3	3
Yerel Kamu Alımları	61	60
İmtiyazlı Kamu Alımları	16	21
Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemleri	1	7
Ticaret Yapan Devlet Müesseseleri	8	6
Devlet Kontrolündeki Şirketler	19	13
Alt Ulusal Devlet Önlemleri	164	107
Ticari Teknik Engellemeler	1	5
Ticaret Koruma Önlemleri (Anti-Damp.- Tel. Edici Vergiler – İth.Kor. Önlemleri)	331	269
İhracat Finansmanı	106	126
Toplam	1248	3020

Kaynak: <http://www.globaltradealert.org/site-statistics> Erişim: 25.02.2016

Tablo 5.1 ve 5.2’de görüldüğü üzere G-8 ülkeleri tarafından uygulanan korumacı politika sayıları Rusya 378, Amerika Birleşik Devletleri ise 374 ve diğer 6 ülke ise 200 den az korumacı önlem uygulamışlardır. Amerika Birleşik Devletleri, 2008 yılında meydana gelen küresel krizin hemen ardından birçok özel banka, sigorta şirketi, özel şirketi kurtarmak amacıyla almış olduğu kurtarma-devlet yardımı ve devlet desteği önlemleri sayısı 111 olarak gerçekleşmiştir. Bu uygulamanın yanında Amerika Birleşik Devletleri müdahaleci bir tavırla devlet kontöründeki şirketler önlemine 152 kez ve kamu alımlarında ise 40 kez ayrımcı davranmıştır. Rusya, kriz sonrası dönemde toplamda 378 önlem yürürlüğe koymuş; bu önlemlerden en fazla tercih edileni 211 ile kurtarma / devlet yardım ve devlet destekleridir. Ayrıca Rusya, ithalatı azaltmak ve yerli üreticileri korumak için 66 kez ithalat gümrük tarifesine başvurmuştur. G-8 ülkelerinin arasında 101 korumacı önlemlerle Kanada en az korumacı davranış sergileyen ülke olmuştur. Japonya ise krizden sonrası dönemde Kanada gibi korumacılaşmaya çok başvurmayan ülkelerden biridir. Fransa, İtalya, Almanya ve İngiltere birbirlerine yakın sayıda korumacı önlemlerine başvurmuşlardır. Kanada 1221 adet korumacı önleme karşı 101 korumacı önlem uygulamış, etkilendiği önlemler G-8 ülkeleri de dahil tüm ülkeler tarafından uygulanmaktadır. G-8 ülkeleri yürürlüğe koyduğu önlemlerle hem diğer ülkeleri hem de G-8 ülkelerini etkilemektedirler. G-8 ülkeleri tarafından uygulanan politikalara bakıldığında, kurtarma – devlet yardımları ve desteği önlemlerinde ve Ticareti koruma önlemlerinde (Anti dumping – Telafi Edici Vergiler – İthalat Koruma Önlemleri) yoğunlaşma olduğu görülmektedir. G-8 ülkelerinde uygulanan bu politikalardan farklı olarak Japonya 67 adet ihracat finansmanı önlemine başvurmuştur.

Tablo 6.1 ve 6.2’de ise diğer ülkelerin uyguladığı G-8 ülkelerin etkilendiği korumacı politikaları görmekteyiz. G-8 ülkeleri içinden en fazla etkilenen ülke 1963 önlem ile Amerika Birleşik Devletler olmuştur. En az etkilenen ülke ise 982 korumacı önlem ile Rusya olmuştur. Ülkelerin G-8 ülkelerine karşı en fazla uyguladığı önlem kurtarma-devlet yardımı, devlet desteği olmuştur. Ülkeler G-8 ülkelerindeki güçlü üreticilerden kendi üreticilerini korumak için 375 ile 125 arasında değişen ithalat gümrük tarifesi önlemi almışlardır. Bu önlemi destekler nitelikte olan ihracat teşvikleri ve ihracat vergileri ve kısıtlamaları önlemi alınmıştır. G-8 ülkelerine kendilerini korumak için alınan önlemlerden bir diğeri ise Menşe önlemleridir. Menşe önlemine en fazla maruz kalan ülke 149 ile Fransa, en az etkilenen ise 56 ile Rusya olmuştur.

Tablo 5.1: G-8 ülkelerinin tarafından uygulanan korumacı önlemlerin türleri ve sayıları

G-8 ÜLKELERİ TARAFINDAN UYGULANAN KORUMACI ÖNLEM TÜRLERİ VE SAYILARI				
Korumacı Önlem Türü (Kırmızı ve Sarı Kodlu)	JAPONYA	RUSYA	İNGİLTERE	ABD
	UYGULADIĞI	UYGULADIĞI	UYGULADIĞI	UYGULADIĞI
Kurtarma / Devlet yardımları - desteği	41	211	24	111
Rekabet Devalüasyonu	0	0	0	0
Tüketim Sübvansiyonu	1	1	0	0
İhracat Teşvikleri	4	8	4	3
İhracat Vergileri ve Kısıtlamaları	1	22	0	3
İthalat Yasakları	1	3	0	3
İthalat Kotaları	0	2	10	1
İthalat Sübvansiyonu	0	0	0	10
İthalat Gümrük Tarifesi	0	66	7	0
Fikri Mülkiyet Haklarının Korunması	0	0	0	5
Yatırım Önlemleri	2	5	3	19
Menşe Önlemleri	0	12	7	2
Göç Önlemleri	0	18	19	4
Tarife Dışı Engeller (aksi tanımlanmadıkça)	1	8	2	4
Diğer Hizmet Sektör Önlemleri	1	7	1	1
Kamu Alımları	0	1	0	40
Yerel Kamu Alımları	2	14	0	15
İmtiyazlı Kamu Alımları	0	0	0	0
Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemleri	0	1	0	1
Ticaret Yapan Devlet Müesseseleri	0	7	0	0
Devlet Kontrolündeki Şirketler	0	17	0	152
Alt Ulusal Devlet Önlemleri	1	1	0	0
Ticari Teknik Engellemeler	0	0	0	0
Ticaret Koruma Önlemleri (Anti-Damping- Telafi Edici Vergiler – İthalat Koruma Önlemleri)	5	12	97	173
İhracat Finansmanı	67	10	7	2
TOPLAM	115	378	169	374
Etkilenen Ülke Sayısı	150	182	206	153

Tablo 5.2: G-8 ülkelerinin tarafından uygulanan korumacı önlemlerin türleri ve sayıları

G-8 ÜLKELERİ TARAFINDAN UYGULANAN KORUMACI ÖNLEM TÜRLERİ VE SAYILARI				
Korumacı Önlem Türü (Kırmızı ve Sarı Kodlu)	KANADA	FRANSA	ALMANYA	İTALYA
	UYGULADIĞI	UYGULADIĞI	UYGULADIĞI	UYGULADIĞI
Kurtarma / Devlet yardımları - desteği	21	30	41	27
Rekabet Devalüasyonu	0	0	0	0
Tüketim Sübvansiyonu	0	0	0	0
İhracat Teşvikleri	2	1	0	1
İhracat Vergileri ve Kısıtlamaları	0	0	0	0
İthalat Yasakları	1	0	0	0
İthalat Kotaları	0	10	10	10
İthalat Sübvansiyonu	0	0	0	0
İthalat Gümrük Tarifesi	3	7	7	7
Fikri Mülkiyet Haklarının Korunması	0	0	0	0
Yatırım Önlemleri	5	6	2	6
Menşe Önlemleri	2	3	15	1
Göç Önlemleri	17	2	2	2
Tarife Dışı Engeller (aksi tanımlanmadıkça)	1	4	2	3
Diğer Hizmet Sektör Önlemleri	1	2	0	0
Kamu Alımları	0	1	0	0
Yerel Kamu Alımları	5	0	0	0
İmtiyazlı Kamu Alımları	0	1	0	0
Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemleri	0	0	0	0
Ticaret Yapan Devlet Müesseseleri	0	0	0	0
Devlet Kontrolündeki Şirketler	0	1	0	1
Alt Ulusal Devlet Önlemleri	9	0	1	0
Ticari Teknik Engellemeler	1	0	0	0
Ticaret Koruma Önlemleri (Anti-Damping- Telafi Edici Vergiler – İthalat Koruma Önlemleri)	44	97	97	97
İhracat Finansmanı	1	0	16	2
TOPLAM	101	158	175	151
Etkilenen Ülke Sayısı	138	193	200	202

Kaynak: <http://www.globaltradealert.org/site-statistics> kaynağında alınan bilgiler tarafımızca oluşturulmuştur. Erişim : 25.02.2016

Tablo 6.1 : G-8 ülkelerinin etkilendiği korumacı önlem türleri ve sayıları

Korumacı Önlemler (Kırmızı ve Sarı Kodlu)	ABD	ALMANYA	FRANSA	İTALYA
	ETKİLENDİĞİ	ETKİLENDİĞİ	ETKİLENDİĞİ	ETKİLENDİĞİ
Kurtarma / Devlet yardımları - desteği	323	381	346	315
Rekabet Devalüasyonu	6	6	6	6
Tüketim Sübvansiyonu	7	6	5	6
İhracat Teşvikleri	91	74	72	73
İhracat Vergileri ve Kısıtlamaları	100	101	68	100
İthalat Yasakları	37	24	19	18
İthalat Kotaları	29	17	20	18
İthalat Sübvansiyonu	3	2	2	1
İthalat Gümrük Tarifesi	375	317	255	265
Fikri Mülkiyet Haklarının Korunması	2	1	1	1
Yatırım Önlemleri	57	43	36	34
Menşe Önlemleri	145	137	149	125
Göç Önlemleri	71	25	45	20
Tarife Dışı Engeller (aksi tanımlanmadıkça)	84	86	73	71
Diğer Hizmet Sektör Önlemleri	10	9	8	6
Kamu Alımları	3	3	2	3
Yerel Kamu Alımları	35	50	46	44
İmtiyazlı Kamu Alımları	18	21	17	18
Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemleri	5	3	4	3
Ticaret Yapan Devlet Müesseseleri	6	2	4	2
Devlet Kontrolündeki Şirketler	8	7	8	7
Alt Ulusal Devlet Önlemleri	10	68	71	54
Ticari Teknik Engellemeler	5	3	3	3
Ticaret Koruma Önlemleri (Anti-Damping- Telafi Edici Vergiler – İthalat Koruma Önlemleri)	108	94	70	75
İhracat Finansmanı	68	66	80	56
TOPLAM	1963	1810	1601	1586
Uygulayan Ülke Sayısı	110	102	92	86

Tablo 6.2 : G-8 ülkelerinin etkilendiği korumacı önlem türleri ve sayıları

G-8 ÜLKELERİNİN ETKİLENDİĞİ KORUMACI ÖNLEM TÜRLERİ VE SAYILARI				
Korumacı Önlemler (Kırmızı ve Sarı Kodlu)	İNGİLTERE	JAPONYA	KANADA	RUSYA
	ETKİLENDİĞİ	ETKİLENDİĞİ	ETKİLENDİĞİ	ETKİLENDİĞİ
Kurtarma / Devlet yardımları - desteği	343	267	275	212
Rekabet Devalüasyonu	6	6	6	6
Tüketim Sübvansiyonu	5	4	4	2
İhracat Teşvikleri	72	79	73	63
İhracat Vergileri ve Kısıtlamaları	87	94	55	60
İthalat Yasakları	21	22	18	8
İthalat Kotaları	16	16	19	10
İthalat Sübvansiyonu	2	2	2	1
İthalat Gümrük Tarifesi	237	293	197	125
Fikri Mülkiyet Haklarının Korunması	1	2	2	0
Yatırım Önlemleri	47	32	34	24
Menşe Önlemleri	119	110	94	56
Göç Önlemleri	52	26	27	24
Tarife Dışı Engeller (aksi tanımlanmadıkça)	77	68	54	51
Diğer Hizmet Sektör Önlemleri	9	7	5	3
Kamu Alımları	3	3	3	3
Yerel Kamu Alımları	45	43	43	28
İmtiyazlı Kamu Alımları	14	13	13	3
Sağlık ve Bitki Sağlığı Önlemleri	3	3	3	1
Ticaret Yapan Devlet Müesseseleri	2	1	3	0
Devlet Kontrolündeki Şirketler	3	5	7	5
Alt Ulusal Devlet Önlemleri	71	59	84	33
Ticari Teknik Engellemeler	3	3	3	3
Ticaret Koruma Önlemleri (Anti-Damping- Telafi Edici Vergiler – İthalat Koruma Önlemleri)	67	83	16	53
İhracat Finansmanı	47	36	34	30
TOPLAM	1571	1479	1221	982
Uygulayan Ülke Sayısı	96	98	86	86

Kaynak: <http://www.globaltradealert.org/site-statistics> kaynağında alınan bilgiler tarafımızca oluşturulmuştur. Erişim : 25.02.2016

SONUÇ

Büyük buhran sonrası dünyada ortaya çıkan komşuyu zarara sokma politikası zaman zaman düşük seviyelere düşse bile tamamen ortadan kalkmamıştır. Teorik olarak da birçok bilim insanının kabul ettiği serbest ticaret ile hep birlikte gelişmeyi ve büyümeyi ülkelerde kabul ettiklerini belirtse de gerçek hayatta durumun böyle olmadığı görülmektedir. Ülkeler küresel anlamda kriz ve durgunluk olduğu durumlarda korumacı önlemlere başvurduklarını açıklamaktadırlar. Ancak henüz krizlerin mi korumacılığa, yoksa korumacı politikaların mı krize, durgunluğa neden olduğu tam olarak tespit edilememiştir.

Gelişmekte olan ülkelerin ülkelerindeki yerli sanayileri, üreticileri, rekabet seviyelerine ulaşabilmeleri için ihracata yönlendirmeye çalışmaktadır. Bunu yaparken de rekabet ettikleri sanayileşme süreçlerini tamamlamış, ölçek ekonomisini sağlamış, ucuz hammadde ve işgücü ile maliyet avantajına sahip ülke üreticilere karşı tarife dışı engeller, anti dumping, telafi edici vergi, ithalat koruma önlemleri vb. politikaları kullanmaktadırlar.

Kriz sonrası kurulan Global Trade Alert sitesinin sınıflandırmasına göre; krizden bu yana kullanılmakta olan ve tamamen yabancı ticari çıkarlar konusunda ayrımcı önlemlerin renk kodu Kırmızı, kısmen yabancı ticari çıkarlar konusunda ayrımcı önlemler veya ilan edilmiş ya da düşünülmekte olan ve uygulandığı takdirde tamamen yabancı ticari çıkarlar konusunda ayrımcı olan önlemler Sarı, ilan edilmiş ve temelde serbestlik içeren, temelde ayrımcı olmayan veya uygulanan ve ayrımcı olmadığı görülen önlemler ise Yeşil olarak değerlendirilmiştir. Krizden bu güne kadar geçen süre de çalışmada Grafik 1' de görüldüğü üzere yaklaşık 5100 korumacı önlem gerçekleşmiştir. Bu önlemler kapsamında en çok kullanılan önlemler, uygulanması kolay olan ticaret koruma önlemleri 1250, mali destek verme / devlet yardımı 1230 olarak gerçekleşmiştir (Grafik 2). Bu sürede en fazla korumacı önlem uygulayan ülke yaklaşık 520 ile Hindistan ve 500 önlem alan Rusya olmuştur (Grafik 3). Buna karşılık korumacı önlemlerden en fazla etkilenen ülkeler ise yaklaşık 2500 önlemden etkilenen Çin ve 1800 önlemlerle karşı karşıya kalan Amerika Birleşik Devletleri olmuştur.

Küresel anlamda dünyanın bulunduğu durumda ülkeler siyasi açıdan bloklar halinde karşı karşıya gelmektedir. Dünyanın şuan gündeminde bulunan başta Suriye krizi ve sürekli düşen petrol fiyatları hemen hemen tüm dünyayı etkilemektedir. Suriye krizi nedeniyle ülkelerin oluşturdukları sıcak ilişkilerin bozulduğu ve ticaretin sekteye uğradığı gözlemlenmektedir. Elbette bu sıkıntılar zaten kriz sonrası iyi gitmeyen dünya ticaretini olumsuz etkilemektedir. Ancak eldeki verilere bakıldığında bir kez daha belirtmemiz gerekir ki, G-8 ülkelerinin etkilendikleri politikalara karşı, uyguladıkları önlemler düşük seviyededir. Gelişmekte olan ülkelerin G-8 ülkelerine karşı kullandıkları en önemli korumacı önlem gümrük tarifesi olarak en az etkilenen ülke Kanada 197, en fazla etkilenen ülke ise 375 ile Amerika Birleşik Devletleri olmuştur. Bunun yanında ülkelerinde yapılacak yatırımlarda menşe önlemi kapsamında iç kaynakların oranını tespit konusunda da çok sayıda önlem almaktadırlar. İlginç olan bir başka tespitimizde Amerika Birleşik Devletleri her ne kadar serbest piyasa yanlısı olduğunu belirtse de bu durum uyguladığı politikaların gerçekte böyle olmadığını göstermektedir. Kriz sonrası dönemde Amerika Birleşik Devletleri devlet kontrolündeki şirketler kapsamında 152 adet korumacı önlem almıştır. Bu önlemin uygulaması ülkelere göre değişiklik arz etmektedir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri emlak vergisini almama, ya da yer tahsisini ücretsiz olarak sunmak olarak bu önlemi gerçekleştirmektedir. Ayrıca diğer bir önlem olarak kullanılan kamu alımları kapsamında Fransa ve Rusya 1, Kanada, Almanya, İtalya, Japonya, İngiltere hiçbir

korumacı önlemlerde bulunmaz iken, Amerika Birleşik Devletleri 40 kamu alımı önlemi uygulamıştır. Ülkelerin uygulamış oldukları önlemlerle etkilenen ülkelerin sayısı ülkelerin ticaret alanları ile ilgilidir. Rusya, Japonya ve ABD tarafından uygulanan önlemlerle yaklaşık 100, Kanada tarafından uygulanan 101 önlemden 138, Fransa, Almanya, İtalya, İngiltere gibi ülkelerin uygulamış oldukları önlemlerden ise yaklaşık olarak 200 ticari ortağı etkilenmiştir.

2015 yılında Türkiye’de yapılan G20 toplantısı zirve bildirgesi 12. Maddesinde ticaretin kolaylaştırılması anlaşmasının onaylanması ve uygulanması gerekliliği bildirilmiş olmasına karşın korumacı uygulamaların halihazırda devam ettiği görülmektedir. 2016 yılında yapılan Çin zirvesinde de ticaretin önündeki engellerin kaldırılması gerektiği ve bunu bütün ülkelerin destekleyeceği bildirilmesine rağmen verilerden de kolayca tespit edileceği gibi ülkelerin korumacı önlemleri uygulamakta oldukları görülmektedir.

2008 krizi ile oluşan yaraların sarılması için yapılan girişimlerin ne ölçüde yapıldığı ve bu girişimlerinin neticesinin ne olacağı hala kesin net bir şekilde görülememektedir. İlerleyen günlerde küresel finans sisteminin tekrar kriz ile karşı karşıya kalmaması ya da krizlere hazırlıklı olması için bir takım önlemlerin alınması gerekmektedir. Bu önlemler finansal kurumların yöneticilerinin risk yönetim politikalarını uygulamada proaktif davranmasıdır. Küresel ekonomiye yön veren kredi derecelendirme kuruluşlarının derecelendirme faaliyetlerinde daha önce yapmış oldukları hataları tekrar etmemeleri için önlem alınmalıdır. Önlemlerin yanında ülkelerin iki veya çok taraflı anlaşmalara sadık kalmaları ve küresel bazda ihracatçıların eşit şekilde yarışmaları sağlanmalıdır. İhraç edilecek ürünler için her ülkenin ayrı ayrı düzenlemeler yapmasının önüne geçilerek ortak standartlar oluşturulmalı ve ihracatçıların bu standartlar üzerinden ticaret yapmaları sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- ARSLAN, A. G.,(2011) 1973 Petrol Ambargosu ve OPEC, <http://www.orsam.org.tr/tr/yazigoster.aspx?ID=1934> , (Erişim: 26.02.2016).
- BUSSIERE, M., ve Barreio, E.P., vd. (2010). Protection is responses to the crisis global trend sand implications, Frankfurt, ss.14
- ÇELİK, K., (2008), Uluslararası İktisat 4.Baskı Murathan Yayınevi, Trabzon ss.259
- EKİNCİ, A., (1997). Günümüzde Dünyada ve Türkiye’de Korumacılık Politikaları ve Uygulamaları, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, ss.55.
- ERSOY, E., (2009). 1973 Krizi: Arz Şoku Mu? Düşen Kar Oranları Mı? EconAnadolu 2009: Anadolu Uluslararası İktisat Kongresi, Eskişehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, ss. 18.
- ERIXON, F. ve Sally, R., (2008). 1970s Déjà Vu: Creeping Protectionism is on the rise, <http://www.easiaforum.org/2008/11/29/> (26.02.2016).
- EVENETT, S. J. (2012), Debacle: The 11th GTA Report On Protectionism, Centre For Economic Policy Research, London, ss.28

- KARAKOÇ, H., (2008), Tarife Dışı Engeller Mevzuat, Uygulama ve Trendler , Uzmanlık Tezi, Gümrük Müsteşarlığı Gümrükler Genel Müdürlüğü, Ankara, s.13
- KARLUK, R., (1991), Uluslararası Ekonomi Genişletilmiş 3.Baskı Bilim Teknik Yayınevi Ankara s.184
- KÖSE, A., (2013), Uluslararası Ticarete Tarife Dışı Engeller: Anti Damping Vergilerinin ve İlave Gümrük Vergilerinin Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sektörlerine Etkileri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, ss.59
- SEYİDOĞLU, H., (2013). Uluslararası Ticaret, Açıköğretim Fakültesi Yayınları, 1.Baskı, Eskişehir, ss.136.
- SEYMEN, D, (2002), Dış Ticarete Yeni Korumacı Eğilimler ve Türk Dış Ticareti Açısından Değerlendirilmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 4, Yıl: Ekim-Aralık 2002, ss.7-9
- ŞEKER, A., (2015), Tarife Dışı Önlemlerin Dış Ticaret Üzerindeki Etkisi: Türkiye Tekstil Sektörü Üzerine Bir Uygulama, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova, ss.25.
- ÖZSOY, D., (2010), Tarife Dışı Engeller ve Türkiye-AB Gümrük Birliği Çerçevesinde Değerlendirilmesi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.15.
- TEKBAŞ, M., (2014), Dünyada ve Türkiye’de Yeni Korumacılık Politikaları, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.90.
- YÜRÜK, M.S. (2008). Kaynakların Laneti Olgusu: Rusya Örneği, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne, s.13-14
- YILDIRIM, M. (2002). Dünyada ve Türkiye’de Korumacılık Uygulamaları ve Günümüz Korumacılığı, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Gaziantep, s.20, Cilt 1, No.1,ss.17-37
- YÜCE, U.Y., (2011). Uluslararası Ticarete Sübvansiyon ve Karşı Önlemler, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.36
- <http://www.globaltradealert.org/node/2258>Erişim: 24.02.2016
- <http://www.globaltradealert.org/node/2255>Erişim : 24.02.2016
- <http://www.globaltradealert.org/node/2257>Erişim : 24.02.2016
- <http://www.globaltradealert.org/node/2256>Erişim : 24.02.2016
- <http://www.globaltradealert.org/site-statistics#> Erişim: 25.02.2016
- <http://g20.org.tr/g20-antalya-zirvesi-bildirisi/>Erişim :14.03.2016
- http://www.g20.org/English/image/201603/t20160301_2173.html Erişim:14.03.2016